

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

**1894. Första Kammaren. N:o 40.**

---

**Måndagen den 7 maj, e. m.**

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

---

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande n:o 32, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1895.

---

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 34, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

n:o 76, i anledning af Riksdagens år 1893 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1892;

n:o 80, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Östra Jordal n:o 1,  $\frac{1}{2}$  mantal, i Göteborgs och Bohus län;

n:o 81, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till staden Köping af vissa delar utaf kronolägenheten Köpingsön n:o 1;

n:o 82, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anskaffande af undervisningsmateriel till skolorna för sinnesslöa barn;

n:o 83, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förändring af villkoren för erhållande af understöd utaf allmänna medel till undervisning i slöjd för gossar; samt

n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dels ändrade bestämmelser rörande lönetursberäkning för vissa lärare, dels inrättandet af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar.

---

## Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

---

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 5 och 6 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 12, i anledning af väckt motion om utsträckt rätt för sterbhusdelegare och testaments-tagare att erhålla gemensam expedition i lagfartsärende, biföll kam-maren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

---

*Om ordnandet  
af förhållandet  
mellan arbets-  
gifvare och  
arbetare i  
afseende å  
arbetstiden.*

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 5 och 6 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

Herr Almström: Jag instämmer med utskottet i dess hemställan om afslag på den föreslagna skrivelsen. Jag gör det så mycket hellre som jag i den motion, som föranledt förslaget, ser ett försök att under den skyddande förklädnaden af sanitär åtgärd i vår lagstiftning införa en i socialistisk riktning gående bestämmelse om normalarbetsdag för vuxna och myndiga personer. Jag skulle dock önskat, att utskottet omnämnt, att 1893 års Riksdag genom bifall till en af herr Beckman väckt motion om en arbetarestatistik, i hvilken äfven skulle ingå utredning af helsoförhållandena inom yrkena, redan har uttalat sig om önskvärdheten af en undersökning af dessa senare. Jag tror också, att det varit lämpligt, om utskottet uttryckt den förhoppning, att Kongl. Maj:t måtte med anledning af den förra Riksdagens beslut låta genom sakkunnige och opartiske män, hvilka icke bundit sig genom föregående uttalanden och icke heller voro bundna af politiska hänsyn, låta utreda helsoförhållandena i yrkena och framställa förslag till de åtgärder, hvartill undersökningen kunde föranleda. Jag tror, att man på detta sätt skulle vinna en säkrare och bättre erfarenhet, huru det förhåller sig med helsoförhållandena inom vissa yrken. Jag tror äfven, att åtskilliga åtgärder skulle kunna vidtagas, som skulle leda till målet mycket bättre än 8-timmarsarbetsdagen, hvilken enligt min åsigt i de flesta fall icke skulle leda till annat än öfveranstängning i arbetet under den kortare arbetstiden eller till minskad arbetsförtjenst.

Såsom motiv för den föreslagna skrivelsen anfördes i Andra Kammaren, bland annat, att det funnes yrken, hvilka voro mera helsofarliga än öfriga, och dervid nämndes särskildt den handtering, med hvilken jag sysselsätter mig, porslinstillverkningen, såsom en, i hvilken 92 procent af dödsfallen skulle härleda sig af sjukdomar i respirationsorganen. Denna siffra är hemtad från arbetareförsäkringskomiténs för omkring 10 år sedan afgifna betänkande och stöder sig på ett material, som måste anses vara både ofullständigt och mindre tillförlitligt. Med anledning af den höga siffra, som jag der såg omnämnd, har jag

låt it genom föreståndarne för sjuk- och begravningskassan vid Rörstrand uppgöra ett utdrag ur statistiken öfver dödsfall under de sista sju åren, den tid för hvilken fullständiga anteckningar finnas. Af denna statistik framgår, att i medeltal under dessa sju år 726 personer årligen varit inskrifna i sjukassorna och att bland dessa 726 personer i medeltal under dessa sju år inträffat 9,43 dödsfall eller nära 13 på 1,000 personer, samt att denna dödlighetssiffra varit i fallande, så att den 1892 utgjorde 11 och 1893 6,8 pro mille. Till ledning, om ock icke till jmförelse, enär deri ingå dödlighetssiffrorna för barn och ålderstigna, kan jag omnämna, att under de sista sju år, för hvilka man har uppgift, i Stockholm inträffat något mer än 21 och i landet i dess helhet 16 å 17 dödsfall på 1,000 personer. Af det nämnda antalet dödsfall vid Rörstrand härledde sig i medeltal 74 procent från sjukdomar af alla slag i respirationsorganen. Rörstrands sjukassa omfattar icke minderåriga under 15 år, icke heller tillfälliga arbetare eller arbetarnes familjer, utan endast de i arbetet fast anstälde, som äro öfver 15 år. Den skiljer sig från de flesta andra sjukassor derutinnan, att från densamma utbetalas full sjukhjälp ett halft år, derefter tre fjerdedels sjukhjälp ytterligare ett halft år och sedermera half sjukhjälp så länge sjukdomen varar. De från densamma hemtade uppgifter kunna således anses till fulla representera förhållandena i förevarande hänseende, inom den arbetspersonal, den tjenar.

Jag har velat anföra detta såsom ett exempel på, att det kan ligga i många näringars eget intresse att få dessa förhållanden undersökta, och jag tror, att dessa undersökningar, synnerligast om de åtföljas af förslag till förbättringar, der missförhållandena finnas, kunna blifva af mycken nytta. Jag påminner, att för 20 å 25 år sedan hygienien var för den stora allmänheten en nästan okänd sak, om hvilken man visserligen hörde talas, men som då icke i någon nämnvärd grad vunnit tillämpning. Under de senaste 20 åren har man deremot gjort mycket för att undanrödja helsofarliga inflytelser inom yrkena och förbättra tillståndet i dessa.

Jag har icke något annat yrkande att göra än bifall till utskottets förslag.

Herr Wester: Det är en grannlaga sak att yttra sig i denna fråga, om man också endast i än så ringa grad är arbetsgifvare. Men jag vågar tro, att få med större intresse och varmare deltagande omfatta hvarje förslag till förbättrande af den arbetande klassens ställning än just arbetsgifvarne. Frågan om normalarbetsdag kan icke sägas ega svenskt ursprung. Den har kommit till oss från utlandet och eger der långt större förutsättningar än hos oss. Om man tänker sig de större arbetscentra, der tusentals arbetare äro samlade i varma, damuppfyllda och osunda fabriker eller i kolgrufvor, så kan det vara ett önskningsmål, icke blott för arbetarne utan möjligen äfven för arbetsgifvarne, att få lagstadgad normalarbetsdag. Men hos oss, med våra jmförelsevis små förhållanden och der en stor del af arbetet sker i fria luften, i skogar och vid sågverk, och der naturen sjelf delvis begränsar arbetstiden under en viss årstid till kortare tid än här är

*Om ordnandet af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare i afseende å arbetstiden. (Forts.)*

*Om ordnandet  
af förhållandet  
mellan arbets-  
gäfvare och  
arbetare i  
afseende å  
arbetstiden.  
(Forts.)*

föreslaget, men på samma gång gör det nödigt att under den korta sommartiden något utsträcka den, der eger denna fråga icke samma förutsättningar som i utlandet. Man har likväl icke ens i utlandet kunnat genomföra frågan.

Motionären talar om en förgången tid, då arbetstiden steg för steg ökats, men han har glömt att i motionen nämna om nutiden, då arbetstiden inom många branscher förkortats. Dessutom har han helt och hållet förbigått de sanningens ord, som utskottet i sitt betänkande vid 1891 års riksdag yttrade: "vår tid erbjuder ingen mera glädjande företeelse än den alltjemt fortgående förbättringen i de kroppsarbetande klassernas ställning." Detta är ett förhållande, som icke kan bestridas, och som man måste taga med i räkningen vid frågans bedömande. Det har således visat sig, att arbetarefrågan förts framåt på det frivilliga aftalets väg, och jag hoppas att så fortfarande skall ske. Vill man målet, att förbättra arbetsklassens ställning, så måste man också vilja medlet, och medlet är otvifvelaktigt detta: att söka öka tillgången på lönande arbete. Men denna tillgång på arbete beror uteslutande på att jordbruksnäringen i vårt land höjes och industrien utvecklas och förkofras. Vill motionären slå in på den vägen, tror jag alla kunna följa honom.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Fehrman: Jag är ingalunda blind för de vådor, som en lagstiftning i det syfte, som af motionärerna afsetts, skulle kunna medföra särskildt ur social synpunkt, om hvilka vådor den förste talaren också erinrat. Men jag tror, att saken kan betraktas äfven från en annan synpunkt, som är sådan att man måste skänka den sitt intresse.

Utskottet erkänner, att det tillhör staten att "skydda den svagare". Såsom dessa svagare, hvilka staten har att skydda, nämner utskottet "minderårige och qvinnor", men, åtminstone såvidt af betänkandet synes, tyckes utskottet icke vilja till denna kategori hänföra äfven "vuxne och myndige män". Mig förekommer det likväl, som om det svårligen kan nekas, att den enskilde arbetaren, äfven om han är vuxen och myndig, dock är att betrakta såsom den svagare gent emot en kapitalstark industri, och att således äfven en sådan kan hafva anspråk på skydd från statens sida. Jag måste erkänna, att det gör mig ondt om dessa vuxne och myndige män, särskildt när de äfven äro familjefäder. Det gör mig ondt, att de efter ett allt för tråget dagsarbete skola nödgas sakna den glädje, hemlifvet skulle bereda dem. När en sådan arbetare, uttröttad efter dagens arbete, kommer till sitt hem, har han föga tid att till sin egen och sin familjs nytta och vederqvickelse egna åt dem, med hvilka han skulle hafva sin hvila och sin glädje efter dagens mödor. Han har föga tid att egna åt samvaro med barnen och uppfostran af dem. För visso skall ett sådant förhållande göra ett djupt ingrepp i familjelifvet, och detta ingalunda till dess bättnad. Man måste frukta, att härigenom banden af kärlek skola lossna, särskildt hvad beträffar barnen, när det visar sig, att deras fader har så föga tid att sysselsätta sig med

dem. Men när familjelifvet blifver undergräfdt, bäfva statens grundvalar.

Från denna synpunkt måste jag sympatisera med motionen, ehuru jag visserligen starkt misstänker, att hvad motionärerna åsyfta ingalunda är att stärka familjebanden, utan något helt annat, hvarför jag icke har den minsta sympati.

Jag vågar icke inlåta mig på frågan om hvilket inflytande ett ingripande från statens sida uti den rigtning, hvarom här är fråga, skulle utöfva på vårt lands industri i rent finansielt afseende, hvarför jag icke heller kan bedöma huruvida det öfver hufvud kan ega rum, och jag har därför icke annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag, detta så mycket mindre, som frågan ju i allt fall är outredd, och utskottet uttryckligen gifvit till känna, att det saknat tillräcklig tid att taga saken under grundlig ompröfning. Jag har blott önskat att få fästa uppmärksamheten på en synpunkt, som jag anser väl förtjena att beaktas, om blott det kunde ställas så — ehuru jag fruktar att det icke väl låter sig göra — att vådorna af ett ordnande af arbetstiden icke blefve allt för stora. Med afseende på dessa vådor är emellertid saken högst allvarlig och förtjent af noggrant skärskådande, och bör behandlas med den största försigtighet.

Jag har såsom nämndt icke annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Treffenberg: Jag beklagar, att jag haft så mycket att syssla med under dessa dagar, att jag icke hunnit genomläsa detta betänkande, men jag har icke heller behöft det, ty min öfvertygelse är för lång tid tillbaka stadgad i denna sak. Till stor del, men icke helt och hållet, på de af den siste talaren anförda skäl ber jag få yrka bifall till motionärernas förslag.

Herr Almström: Jag skall be den näst föregående talaren vara god ihågkomma, att den förra Riksdagen redan lemnat sitt bifall till en af herr Beckman afgifven motion, hvilken äfven omfattade en undersökning af ifrågavarande förhållanden. Det föreligger således redan nu möjlighet att få en sådan undersökning verkställd.

Herr Dicksson, Robert: Jag är öfvertygad, att en hvar i denna kammare hyser det största intresse för allt, som kan befordra arbetsklassens höjande. Att emellertid arbetsklassen i vår tid befinner sig i bättre ställning än förut, tror jag framgå af många omständigheter. Jag syftar bland annat på ökningen af insättningarna i sparbankerna, der det säkerligen icke är kapitalisterna, som placera sina medel, utan småfolket. Denna tillväxt af besparingarna i sparbankerna visar, att arbetsklassens ekonomiska ställning är förbättrad, och att arbetsklassen äfven höjt sig i sedligt afseende, då den kommit så långt, att den tänker på framtiden och kan för det ändamålet försaka njutningar eller underkasta sig umbäranden i närvarande stund.

Utskottet skulle säkert med intresse egnat denna fråga en mycket vidlyftigare behandling, om utskottet dertill haft tid, men hela den

*Om ordnandet af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare i afseende å arbetstiden.*  
(Forts.)

*Om ordnandet  
af förhållandet  
mellan arbets-  
gifvare och  
arbetare i  
afseende å  
arbetstiden.  
(Forts.)*

förra veckan var ju upptagen af diskussionsplena. Jag tror dock icke, att utskottet kunnat komma till annat resultat, än det gjort. Jag tror icke på möjligheten att öfver hufvud reglera arbetstiden. Huru skulle det vara möjligt att bestämma den tid, hvilken tjenarne skola använda till arbete i hemmet, eller att föreskrifva i fråga om sjöfarten, att sjömännen efter 8—10 timmars arbete skulle få hvila och låta fartyget gå vind för våg? Huru skulle det vara möjligt att vid jordbruksarbetet genomföra 10-timmars, ja äfven 12 och 14 timmars arbetsdag? Dervid måste man ju, när behofvet sådant kräfver, arbeta allt hvad man förmår. Jag tror ej heller, att det kan vara lämpligt att så mycket ingripa i den enskildes frihet, att man förbjuder folk att arbeta så mycket de vilja. En reglering af arbetstiden skulle äfven hindra den enskilde arbetaren att på ackordsarbete använda mera tid, än de mera beqväma skulle vilja egna deråt. Jag tror därför, att man här måste begränsa sina åtgärder till att afse minderåriga samt icke fullt utbildade qvinnor och qvinnor under och efter hafvandeskap, men låta myndige män svara och råda för sig sjelfve.

Mycket mer kunde vara att tillägga i denna sak, men jag får inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Treffenberg: Jag har begärt ordet för att gifva till känna, att jag af misstag kommit att yrka bifall till motionärernas förslag, men att jag afsåg att yrka bifall till Andra Kammarens beslut.

Herr Blomberg: Jag skall blott bedja att få uttala min sympati för det beslut, Andra Kammaren i denna fråga fattat. Jag vill betona, att detta beslut står i bestämd motsats mot motionärernas förslag, ty detta senare går ut på en reglering af arbetstiden i allmänhet och utgör således i viss mån en anslutning till införande genom statens ingripande af normalarbetsdag eller af en allmän maximi-arbetsdag, då deremot Andra Kammarens beslut går i en rigtning, som jag anser, att statens lagstiftning bör erkänna såsom berättigad, nemligen att man bör se till att industrien drifves under sådana vilkor, att den icke blifver af menlig beskaffenhet för dem, som deri arbeta. Denna synpunkt har i vår liksom i andra länders fabrikslagstiftning redan mer eller mindre blifvit erkänd; hos oss visserligen hittills i begränsad mån — med afseende å minderåriges och qvinnors arbete. Men jag får för min del säga, att det redan visat sig, att vissa industrigrenar, som hos oss idkas, äro af den beskaffenhet, att en inskränkning i fråga om arbetstiden med afseende å dem skulle kunna vara behöflig äfven med hänsyn till äldre arbetare. Och en dylik tanke torde vara så mycket mer behjertansvärd, som man icke nu kan öfverblicka hela det arbetsfält, som vår industri under en kommande tid kan komma att bearbeta. Då torde äfven hos oss komma att arbetas inom industrigrenar af den helssofarliga beskaffenhet, att man i fråga om dem torde behöfva stadga lika väl en begränsning af arbetstiden äfven för vuxna som andra inskränkningar med hänsyn till arbetets helsovådliga karakter.

Med hvad jag nu anfört har jag velat uttala min sympati för

Andra Kammarens beslut, därför att deri öfvergifvits hvarje yrkande på statens ingripande för en reglering af arbetstiden med afseende å förhållandena i allmänhet, men deremot framhållits, att man från hygienens synpunkt bör reglera arbetstiden i vissa industrier. På samma gång jag uttalar detta, vill jag erkänna, att frågan föreligger i det outredda skick, att jag finner utskottets hemställan vara fullkomligt befogad, hvarför jag ock förenar mig med dem, som dertill yrkat bifall.

*Om ordnandet af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare i afseende å arbetstiden.*  
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Treffenberg*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

---

Justerades ytterligare två protokollsutdrag för denna dag.

---

Kammaren åtskildes kl. 7,38 e. m.

In fidem  
*A. von Krusenstjerna.*

---

## Tisdagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

---

Justerades protokollet för den 1 i denna månad.

---

Anmälades och bordlades  
bevillningsutskottets memorial:  
n:o 30, i anledning af kamrarnes beslut i afseende å vissa delar  
af förordningen angående stämpelafgiften; och  
n:o 31, angående slutlig granskning af bestämmelserna rörande  
tullbevillningen; samt  
lagutskottets memorial n:o 73, i anledning af kamrarnes skiljaktiga  
beslut i fråga om tredje punkten af utskottets hemställan i utlåtande  
n:o 56 öfver dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag an-  
gående ändrad lydelse af 9 kap. 4 § ärfdabalken, lag angående vär-  
dering af död mans bo och lag angående ändrad lydelse af 1 § i för-  
ordningen angående särskilda protokoll öfver lagfarter, in-teckningar  
och andra ärenden den 16 juni 1875, dels ock väckt motion i anled-  
ning af nämnda förslag till lag angående värdering af död mans bo.

---

Upplästes ett inlemnadt läkarebetyg, så lydande:

Borgmästaren herr *Carl Moberg* är genom sjukdom (tarmkatarr  
med feber) hindrad att vidare bevista Riksdagens sammankomster, hvil-  
ket intygas.

Stockholm den 8 maj 1894.

*E. G. Jonsson.*

Med. d.r.

---

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrif-  
velser till Konungen:

n:o 87, i anledning af väckt motion om ändring i 32 § värn-  
pligtslagen;

n:o 88, i anledning af väckt motion angående viss ändring i för-  
ordningen om utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864; och

n:o 89, i anledning af justitieombudsmannens framställning om ändring af 20 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

---

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 76, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

---

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda betänkande n:o 32, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1895.

### *1 punkten.*

*Beräkning af  
tullmedlen för  
år 1895.*

Herr Reuterswård: Jag har alldeles nyss fått betänkandet i min hand, och då det är mycket svårt att yttra sig i en så viktig fråga som den, huru man skall kunna på ett någorlunda tillförlitligt sätt göra en beräkning öfver hvad tullmedlen för 1895 må komma att inbringa, förefaller det mig dock, oaktadt den stora tillverkningen af hvitbetssocker i landet, ganska skarpt tilltaget, då man på tullinkomsterna prutar af 7 millioner kronor på de beräkningar, som förlidet år beräknades och föreslogos. Jag skulle gerna vilja önska skälen, hvarför man gjort detta. I utskottets betänkande omnämnes helt knapphändigt, att chefen för finansdepartementet lemnat de och de upplysningarna, men jag har mycket svårt att föreställa mig, att de förändrade förhållandena skulle kunna åstadkomma en skilnad på 7 millioner kronor ifrån det ena året till det andra. På detta sätt är det icke svårt att få fram en statsbrist i statsregleringen. Jag tycker, att man temligen lättvindigt behandlat detta ämne. Jag hade för min del hellre önskat, att man för undvikande af statsbrist upptagit inkomsterna till belopp, som man åtminstone närmelsevis kunde hoppas erhålla, och om man t. ex. antagit minskningen i tullinkomsterna till 5 millioner, tycker jag det hade varit tillräckligt försigtigt beräknadt. Jag kan icke föreställa mig, att man på grund af underrättelserna om hvitbetsodlingens hastiga tillväxt i Skåne skulle berättigas antaga en så betydande inverkan på nästa års statsinkomster, att dessa skulle kunna nedgå med mer än 5 millioner kronor. Då vi här hafva nöjet att se herr statsrådet och chefen för finansdepartementet närvarande, torde han kanske hafva godheten meddela några upplysningar i ämnet.

Herr statsrådet friherre von Essen: Uti Kongl. Maj:ts förslag till statsreglering hafva, såsom synes, tullmedlen beräknats till 36,500,000 kronor, och Kongl. Maj:t har ansett nödigt upptaga denna siffra så låg med hänsyn till den fortsatta starka utvecklingen af hvitbetssocker-

*Beräkning af tullmedlen för år 1895.*  
(Forts.)

industrien, som skulle verka derhän, att tullen å utifrån infördt socker minskades. Om icke detta förhållande gifvit anledning till den beräknade inkomstens nedsättning, hade visserligen en högre siffra konnat sättas, då, såsom af betänkan det synes, medelsiffran af tullmedlen för åren 1890—92 uppgått till något öfver 39 millioner och under 1893 samma medel utgjorde 36,928,308 kronor.

Under sådana förhållanden kan det väl försvaras, att siffrorna i den kongl. propositionen icke togos lägre, men då nu bevillningsutskottet uppgjort beräkningen af tullmedlen och dervid upptagit dem till endast 30 millioner kronor, har utskottet tagit hänsyn till vissa omständigheter, hvilka inverkan är påtaglig, nemligen de många kontrakt, som veterligen på sista tiden blifvit uppgjorda om en stor utsträckning af hvitbetsodlingen och derpå grundad ökning i hvitbetssockertillverkningen, samt äfven de många fabriker, som äro under anläggning. Dessa kontrakt äro uppgjorda med hundratals jordbrukare, som förbundit sig att odla hvitbetor på viss areal. De hafva ingåtts under den allra sista tiden, under denna vår, samt kunna officiellt icke hafva blifvit kända, då de äro ingångna enskilde emellan, men på enskild väg hafva upplysningar vunnits — och det är erkänt, att de äro värda tilltro — enligt hvilka den areal, som skulle till hvitbetsodling användas, uppgår till 44,000 tunnland, en areal så betydlig att, om alla de till 1895 åtagna förbindelserna uppfyllas, kommer den inhemska hvitbetssockerproduktionen att helt och hållet täcka hvad som inom landet konsumeras. Verkan häraf på statsinkomsterna är påtaglig, men hvad särskildt beträffar tullinkomsterna, äro de mycket ovissa, och svårast af allt torde vara att, med de ovissa faktorer, som ingå i dessa beräkningar, kunna förutse, i hvad mån tullinkomsterna komma att stiga eller falla. Man kan vidare icke begära, att så kort tid efter det kändedom vunnits om de förhållanden, som gifvit anledning till de förändrade beräkningarna, officiella siffror, bestyrkande dessa förhållanden, skola framläggas, utan man måste nöja sig med antaganden, grundade på så pass sannolika beräkningar, som kunna uppgöras.

Om man således i likhet med bevillningsutskottet drager från hela den tull, som under år 1893 betalats för socker, har man åtminstone iakttagit den största försigtighet, och jag anser detta vara ett klokt förfaringssätt. Jag medgifver, att man möjligen drifvit försigtigheten väl långt, och att tullen sannolikt kommer att stiga till något högre belopp. Emellertid framgår af utskottets beräkningar följande. Utskottet har utgått från ett belopp af 37 millioner kronor, hvilket med hänsyn till medelsiffran för de föregående åren är en låg siffra. Drager man derifrån sockertullen för 1893, 7,771,811 kronor, återstår en summa af 29,228,189 kronor, som skulle vara nettoinkomsten af tullmedel för 1895. Dertill anser sig utskottet kunna lägga 771,811 för att jemna af siffran till 30 millioner, och detta är, såsom jag redan antydtt, mycket väl motiveradt. Antagligen kommer en förhöjning i tullen å vin och cognac att inträffa, såsom följd deraf, att de lager, som nu finnas på nederlag, då skola hafva blifvit upprymda, och denna tullförhöjning torde väl kunna uppgå till mer än 400,000 kronor. Dertill kommer tullen på artiklar af hvarjehanda slag, hvilka

äfvén tagit inflytande af de 1892 bestämda tullsatserna. Således anser jag siffran 7,771,811, hvarmed utskottet afjernnat det beräknade beloppet till 30 millioner, mycket väl motiverad.

*Beräkning af tullmedlen för år 1895.*  
(Forts.)

Jag nämnde nyss, att enligt min tanke sistnämnda summa dock är lågt tagen. Om nemligen, efter afdrag af sockertullen, öfriga tullinkomster normalt komma att inflyta med 30 millioner, måste dock ytterligare tullmedel inflyta för den del utifrån infördt socker, som oundvikligen erfordras för vissa fabrikationer, hvilka icke kunna begagna hvitbetssockret.

Huru stort detta belopp kan beräknas till, har jag mig icke bekant, men att det öfverstiger en half million kronor, är jag fullkomligt öfvertygad om. Under sådana förhållanden torde medgifvas, att inkomstberäkningen är lågt tilltagen. Jag vill icke disputeras med den siste ärade talaren, som ansåg den kunna höjas icke obetydligt, i det att den på grund af hvitbetssockertillverkningen uppkommande bristen borde antagas till omkring 5 millioner i stället för 7, men därför har väl näppeligen talaren någon grund, hvilket dock, såsom jag nu visat, är fallet med de af mig och utskottet gjorda beräkningarna. Det är ju för öfrigt alltid bättre att räkna så, att det räcker till, än att göra motsatsen.

Herr Cavalli: I likhet med den förste ärade talaren skall jag be att få tillkännagifva, att jag till fullo delar hans åsigt, att det vore bäst att slippa se någon statsbrist, men jag tror icke, att man endast på grund af sin önskan i det fallet får upptaga siffrorna.

Den skilnad, som den förste ärade talaren anförde mellan de i år beräknade tullmedlen, 30,000,000 kronor, och i fjol beräknade, 37,000,000 kronor, är endast skenbar, och jag vore den förste ärade talaren mycket tacksam, om han ville kontrollera de siffror, jag nu nämner för att visa detta.

Kongl. Maj:t har i sin proposition om statsverkets tillstånd och behof beräknat tullmedlen till 36,500,000 kronor samt accisen å hvitbetssockertillverkningen till 3,200,000 kronor — hvilken naturligtvis måste tagas med, då man minskar tullmedlen, på samma gång man ökar accismedlen — eller tillsammans 39,700,000 kronor, eller om man hellre vill taga den siffra, som den förste ärade talaren nämnde, 37,000,000 kronor, och lägger dertill den af Kongl. Maj:t beräknade hvitbetssockeraccisen 3,200,000 kronor, erhålles summan 40,200,000 kronor. Härifrån drages hvad utskottet beräknat dessa inkomsttitlar gifva, och derigenom viunes upplysning om den reduktion, som utskottet gjort. Utskottet har deruti beräknat tullinkomsterna till 30,000,000 kronor och hvitbetssockeraccisen till 6,800,000 kronor, alltså 36,800,000 kronor, hvilket gör en nedsättning i tullmedlen efter Kongl. Maj:ts förslag med 2,900,000 kronor och efter den förste talarens beräkning med 3,400,000 kronor. Alltså, detta är skilnaden; detta är den sänkning, som bevillningsutskottet beräknat. Bevillningsutskottet har grundat sina beräkningar på till utskottet öfverlemnade officiella handlingar, deri man beräknat, att under år 1895 skola tillverkas 66,000 tons råsocker, hvilket motsvarar 59,400 tons raffineradt socker eller ungefär det nuvarande behovet.

*Beräkning af tullmedlen för år 1895.*  
(Forts.)

Utskottet har detta oaktadt beräknat en million af tullen för sirap och ungefär en half million för raffineradt socker.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet omförmälde, att för några artiklar inom sockerindustrien behöfdes ovilkorligen kolonialsocker. Om omfånget deraf har jag icke kunnat få någon närmare upplysning, men antagligen är det ganska ringa, och råsocker torde väl i de flesta fall kunna användas.

Det går naturligtvis mycket väl för sig att i en beräkning för hvad som kan inträffa två år härefter räkna temligen rundt, och utskottet har fått det omdömet om sig att icke blott icke hafva gjort det, utan till och med räknat mycket lågt. Ja, derom kan man ju hysa olika mening, det beror på från hvilken förutsättning man går ut. Har man så säkra förutsättningar, som utskottet enligt min uppfattning i den vägen haft, må man bära förebräelsen med jemnmod, och ingen skulle hellre än jag se, att de som säga att bevillningsutskottet räknat för lågt hade rätt. Men om bevillningsutskottet icke det gjort, utan räknat rätt, må Riksdagen, då den icke vill lyssna till de förslag, som utskottet framställt för att få en stark budget, taga ansvaret. Jag tror, att den myckna kritik, som utskottet såväl i pressen och riksförsamlingen som derutom fått emottaga, den kan utskottet bära med lugn. Utskottet har sökt att efter måttet af sina krafter fullgöra sin pligt, och — jag upprepar det ännu en gång — det skulle glädja mig, om de beräkningar, Riksdagen nu framtingat, visa sig vara rigtiga. Motsatsen skulle vara vida mer att beklaga.

Herr Reuterswärd: Jag tackar för de upplysningar, som jag fått, och de skulle vara för mig fullt tillfredsställande, om jag icke visste, att meningen är att af upplånade medel använda 1,250,000 kronor för jernvägsmateriel. Hade debet och kredit gått i hop detta förutan, skulle det icke hafva varit mig emot. Det tyckes åtminstone mig, som om dessa uppgifter borde vara ganska godtyckliga, när man rör sig med 30 à 40 millioner och ändå icke kan fylla den relativt obetydliga bristen af 1,200,000 kronor för att slippa att i riksstaten upptaga såsom en tillgång för år 1895 lånade medel för jernvägsmateriel. Det är det, som uppkallat mig, och vill kammaren hafva beräkningen sådan den är, skall jag visst icke sörja deröfver, men jag trodde, att vi skulle kunnat få budgeten reglerad så, att den icke visade en brist, och att vi icke skulle behöfva begagna lånta medel för utgifter, som vi beslutat skola bestridas med statsmedel.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

2—6 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 71.

---

Föredrogs och lades till handlingarna lagutskottets sistlidne dag bordlagda memorial n:o 72, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut med föranledande af utskottets hemställan i dess utlåtande n:o 42 öfver väckt motion om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt.

---

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Tornerhjelm* under tio dagar från denna dag.

---

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdetes fortsättande kl. 7 på aftonen.

---

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde.

---

Kammaren åtskildes kl. 1,35 e. m.

In fidem  
*A. von Krusenstjerna.*

---

**Tisdagen den 8 maj, e. m.**

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

---

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande och memorial:

n:o 77, i anledning af väckta förslag till ändringar i förordningen angående mantalspenningarnes utgörande den 24 april 1863; och  
n:o 79, angående statsregleringen för år 1895; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 14, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af sådana bestämmelser, hvarigenom tillträde till allmänna läroverk eller till statens eller kommunens tjänst göres beroende af konfirmation eller nattvardens begående; och  
n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utfärdande af bestämmelse rörande undersökning af sinnessjuke m. m.

---

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle på föredragningslistan till morgondagens sammanträde uppföras främst bland utskotts-  
betänkandena, samt att lagutskottets memorial n:o 73 skulle sättas näst efter statsutskottets memorial n:o 79.

---

Kammaren åtskildes kl. 7,04 e. m.

In fidem  
*A. von Krusenstjerna.*

---

**Onsdagen den 9 maj, f. m.**

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

---

Justerades protokollen för den 2 i denna månad.

---

Anmälades och bordlades:

sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare; och

lagutskottets memorial n:o 74, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut med föranledande af utskottets hemställan i dess utlåtande n:o 70 öfver Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

---

Upplästes och godkändes sammansatta banko- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 90, till Konungen, om framläggande af förslag till ändrad lagstiftning angående riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna.

---

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 91, angående tredning rörande den kommunala rösträtten; samt  
n:o 92, om ändring i § 16 af gällande jagtstadga.

---

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 93, i anledning af väckt motion om tillägg till lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889;

n:o 94, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 30 med förslag till ecklesiastik boställsordning;

n:o 95, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 69 med förslag till förordning angående uppskof i vissa fall med tillämpning af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891;

n:o 96, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

n:o 97, i anledning af väckta motioner dels om ändring af 1 kap. 2 § rättegångsbalken, dels ock om ändrad lydelse af vissa §§ i kommunallagarne; samt

n:o 98, i anledning af väckt motion angående framläggande af förslag till föreskrifter i syfte att vid verkställande af frihetsstraff tilllämpa s. k. vilkorlig frigifning.

Företogs val af tolf ledamöter för att jemte kammarens talman och vice talman såsom Riksdagens deputerade deltaga i den högtidliga invigningen af norra stambanan mellan Vännäs och Boden, hvilken invigning jemlikt Kongl. Maj:ts beslut skall ega rum den 2 nästinstundande augusti; och befunnos efter valets slut dertill hafva blifvit utsedde:

Grefve Klingspor, Philip.....	med	78	röster,
Herr Reuterswärd .....	”	78	”
” Svedelius .....	”	78	”
” Tamm, Hugo .....	”	78	”
” Widmark .....	”	78	”
” Björnstjerna .....	”	77	”
” Boström, Filip .....	”	77	”
” Casparsson .....	”	77	”
” Stephens .....	”	77	”
” Lundeberg .....	”	75	”
” Annerstedt .....	”	69	”
” Bergius .....	”	68	”

Härefter företogs val af sex suppleanter för nämnda ledamöter i deputationen; och befunnos efter valets slut hafva blifvit till suppleanter utsedde:

Herr Nisser, Martin Samuel.....	med	74	röster,
” Behm .....	”	70	”
” Wijk .....	”	68	”
” Pettersson, Fredrik Emil .....	”	63	”
” Berg, Gustaf .....	”	61	”
” Cavalli .....	”	60	”

På framställning af herr talmannen beslöts, att Riksdagens kansli-deputerade skulle genom protokollsutdrag underrättas om de nu anställda båda valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarne ingifva förslag till den skrifvelse i ämnet, som borde till Kongl. Maj:ts aflåtas.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 77, i anledning af väckta förslag till ändringar i förordningen angående mantalspenningarnes utgörande den 24 april 1863, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 79, angående statsregleringen för år 1895.

*1—3 punkterna.*

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*4 punkten.*

Herr Sandberg: Jag kan icke annat än beklaga, att man nu slagit in på den vådliga stråten att upplåna medel äfven för andra ändamål än jernvägsbyggnader. Det är visserligen en lätt och beqväm, men enligt min åsigt högst farlig utväg att, när helst svårigheter möta vid uppgörandet af budgeten, helt enkelt besluta, att hvad som fattas skall upplånas. Det fins ett gammalt ordspråk som säger: "det är endast det första steget, som kostar på"; och jag befarar högeligen, att äfven kommande Riksdagar skola beträda denna vådliga väg. Jag har intet yrkande att göra.

*Angående  
upplåning af  
medel för  
jernvägs-  
materiel m. m.*

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

*5—8 punkterna.*

Hvad utskottet hemställt bifölls.

---

Vid föredragning af lagutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 73, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om tredje punkten af utskottets hemställan i utlåtandet n:o 56 öfver dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 9 kap. 4 § ärfdabalken, lag angående värdering af död mans bo och lag angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden den 16 juni 1875, dels ock väckt motion i anledning af nämnda förslag till lag angående värdering af död mans bo, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

---

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 30, i anledning af kamrarnes beslut i afseende å vissa delar af förordningen angående stämpelafgiften.

*1—4 punkterna.*

Hvad utskottet föreslagit antogs.

*5 och 6 punkterna.*

Lades till handlingarna.

*7 och 8 punkterna.*

Hvad utskottet hemställt och föreslagit bifölls.

*9 punkten.*

Kammaren, som tog de ifrågavarande delarne af utskottets betänkande n:o 17 i förnyadt öfvervägande, fattade beträffande dessa delar följande beslut:

*Det af utskottet föreslagna stadgandet om författningens trädande i kraft.*

Godkändes.

*Utskottets i 1 punkten af betänkandet n:o 17 gjorda hemställan.*

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid behandlingen af författningsförslaget.

---

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 31, angående slutlig granskning af bestämmelserna rörande tullbevillningen.

*Angående  
tullbevill-  
ningen.*

*1 punkten.*

Herr af Burén: Uti nu till afgörande behandling föreliggande bevillningsutskottets memorial n:o 31 angående slutlig granskning af bestämmelserna rörande tullbevillningen säger utskottet, att denna granskning icke gifvit utskottet anledning att föreslå någon ytterligare ändring i berörda lagstiftning.

Emot denna utskottets uppfattning har jag afgifvit min reservation. Men med den snälltågsfart, hvarmed ärendena nu beredas till afgörande, antager jag, att de allra fleste af kammarens ledamöter icke ens observerat, mycket mindre genomläst denna min vid memorialet fogade reservation. Jag tager mig därför friheten meddela kammaren dess innehåll; så lydande:

“Midt under djupa freden, nedtyngdt af stora skatter till stat och kommun, och med ruinerande pris för alla det svenska jordbrukets produkter, befinner sig detsamma i ett snart sagdt förtvifladt läge. Stora kvantiteter spanmål ligga osålda och utan möjlighet till afsättning; vår förnämsta exportvara, smöret, säljes till ständigt fallande pris, som ej motsvara produktionskostnaden, och vår förut lifliga export af lefvande kreatur till England, Norge och Tyskland är genom importförbud afstängd.

Under sådana förhållanden och då sålunda skydd för svenska jordbruket synes vara af behöfvet oundgängligen påkalladt, samt derjeme någon annan utväg icke behöfver vidtagas för att fylla den statsbrist, som är att befara, har jag ansett, att utskottet, vid den utskottet jemlikt 40 § i riksdagsordningen åliggande slutliga revideringen

af tulltaxan, bort föreslå Riksdagen att å spanmål, omalen och malen, samt potates fastställa tullsatsen att, så fort ske kan, tillämpas lika med de uti tulltaxan af den 19 augusti 1889 därför upptagna belopp.“

*Angående  
tullbevil-  
ningen.  
(Forts.)*

På min vördsamma förfrågan har herr talmannen förklarad, att han af flera skäl anser sig förhindrad att framställa proposition om bifall till denna min reservation. Under sådana förhållanden, och då jag icke vill i riksdagens sista minuter framkalla en konstitutionel konflikt, nödgas jag afstå från mitt yrkande, hvarigenom sålunda den sista utvägen att vid denna riksdag erhålla ett väl behöfligt skydd för det svenska jordbruket är afklippt.

Emellertid, och för att, åtminstone i hvad på mig ankommer, söka bereda någon lättnad för det svenska jordbruket, hvarå, säga hvad man vill, fäderneslandets ära, framtid och säkerhet dock ytterst bero, så anhåller jag, att, innan riksdagen afslutas, få till herr statsrådet och chefen för civildepartementet framställa ett spörsmål rörande det norska kreatursimportförbudet.

Efter härmed slutad öfverläggning lades den nu föredragna punkten till handlingarna.

*2 punkten.*

Hvad utskottet hemställt bifölls.

---

Vid föredragning af Första Kammarrens tillfälliga utskotts sistlidne dag bordlagda utlåtande n:o 14, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af sådana bestämmelser, hvarigenom tillträde till allmänna läroverk eller till statens eller kommunens tjänst göres beroende af konfirmation eller nattvardens begående, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

---

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Första Kammarrens tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 15.

---

Föredrogs å nyo lagutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 71, i anledning af väckta motioner ej mindre om ändring af dels vissa paragrafer i 17 kap. rättegångsbalken, dels 2 § i 23 kap. rättegångsbalken, dels 2 § i 1 kap. rättegångsbalken och dels 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting den 17 maj 1872 än äfven om antagande af lag om sakkunniga biträden åt domstolarne.

*Angående  
lagförslag om  
bevisning  
inför rätta.*

Angående  
lagförslag om  
bevisning  
inför rätta.  
(Forts.)

Herr Unger: Då Kongl. Maj:t vid 1893 års riksdag framlade förslag om förändringar i 17 kap. rättegångsbalken, och det icke blef af Riksdagen antaget, så finner jag för min del och förmodar, att kammaren också delar den åsigten, att det icke är lämpligt och, enligt mitt förmenande, icke ens fullt grannlaga att redan nu, 1894, skriva till regeringen och säga: lägg fram det förslaget igen; utan sedan regeringen har visat det intresse för saken, att den låtit utarbeta ett förslag och lagt fram det en gång, förmodar jag, att regeringen, utan vidare påtryckning af Riksdagen genom en skrivelse, framlägger förslaget igen, då regeringen kan finna tiden dertill vara lämplig och allting så förberedt, att förslaget kan gå igenom; hvarför jag, för min del, yrkar afslag å utskottets hemställan om en skrivelse, såsom icke lämplig och knappast mot regeringen grannlaga.

Herr Annerstedt: I olikhet med den senaste talaren vågar jag påstå, att ifrågavarande skrivelse både är lämplig och äfven af behovet påkallad. Det skulle, sedan förslaget om en skrivelse i ämnet blifvit antaget i Andra Kammaren, förefalla besynnerligt, om Första Kammaren, som i fjol antog Kongl. Maj:ts förslag i ämnet, nu skulle afslå en skrivelse, hvari begäres, att Kongl. Maj:t måtte komma med ett nytt förslag i ämnet. Utskottets förslag till skrivelse innehåller icke en begäran, att Kongl. Maj:t skall framlägga alldeles samma förslag, som af Kongl. Maj:t framlades förra gången, utan enligt den af utskottet föreslagna skrivelse skulle begäras endast, att ärendet å nyo måtte framläggas för Riksdagen. En sådan begäran synes det vara allt skäl att framställa, då åsigtorna i den kammare, som förra gången afslog förslaget, nu så ändrats, att den bifallit nu ifrågasatta skrivelse. Det kan icke vara lämpligt, att vid den fortsatta behandlingen af ett ämne, så beskaffadt som det ifrågavarande, detta å nyo bringas å bane på sådant sätt, att enskild motionär lösrycker vissa delar och väcker förslag i fråga om dessa, utan ärendets riktiga behandling kräfver ovilkorligen, att Riksdagen får ett sammanhängande fullständigt förslag i ämnet att behandla. I följd häraf synes det vara välbetänkt att bifalla den skrivelse, hvarom lagutskottet väckt förslag. Det är för mig ofattligt, huru regeringen skulle kunna i denna skrivelse se ett uttalande af Riksdagen, hvilket icke i alla afseenden stod väl tillsammans med det förhållande, som bör råda mellan Riksdag och regering inbördes. I det fallet tror jag, att den föregående talaren, om det tillåtes mig att begagna ett vanligt uttryck, såg "spöken på ljusa dagen".

Det torde väl knappast vara behöfligt att vidare utveckla betydelsen af den lag, som här är ifrågasatt, men jag upprepar, att detta ärende icke kan på något annat lämpligare sätt befordras än genom begäran hos Kongl. Maj:t om ett nytt förslag i ämnet. Det torde nemligen icke vara så alldeles säkert, att, då Kongl. Maj:ts förslag icke lyckats vinna Riksdagens bifall, Kongl. Maj:t framlägger ett nytt förslag i ämnet utan att dertill erhålla en uppmaning genom en skrivelse från Riksdagen. Vid sådant förhållande tror jag, att Första Kammaren har en fullgiltig anledning att nu besluta den ifrågasatta

skrifvelsen, då Första Kammaren genom antagande af det förra förslaget visade sig anse, att 17 kap. rättegångsbalken allt för väl är i behof af en omarbetning, och att en förbättrad lagstiftning om bevisning behöfves.

Jag anhåller att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 298, innehållande att, vid behandling af Första Kammarens protokollsutdrag n:o 231 med delgifning af sistnämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af kongl. kungörelsen om vissa åtgärder till förekommande af kolerans utbredning bland rikets invånare den 14 juli 1893, Andra Kammaren beslutit att icke biträda Första Kammarens, utan vidhålla sitt förra beslut i ämnet.

*Ifrågasatt  
upphäfvande  
af bestämmelser  
om åtgärder mot  
kolerans  
utbredning.*

Herr vice talmannen: Då Andra Kammaren förklarat sig vidhålla sitt beslut i förevarande fråga, tager jag mig friheten hemställa, att Första Kammaren måtte förklara, att äfven den vidhåller sitt beslut.

Efter härmed slutad öfverläggning förklarade Första Kammaren sig vidblifva sitt i denna fråga förut fattade beslut.

Herr vice talmannen afgaf en motion, n:o 28, angående skrifvelse till Konungen med begäran om riksdagens afslutande.

Denna motion hänvisades till kammarens tillfälliga utskott n:o 2.

Herr af Burén uppläste ett skriftligt anförande, så lydande:

Då talet för några månader sedan om mul- och klöfsjuka på en egendom i Skåne befans sakna all grund, har vårt land sedan den 2 juni 1893 varit förklaradt friskt, men vi äro det oaktadt den dag som i dag är genom kreatursimportförbud afstängda från utlandet. För hvarje dag som går förorsakar detta vårt land och i första hand vårt svenska jordbruk stora förluster, och med alla i öfrigt för svenska jordbruket nu hopade missgynnande omständigheter är detta förbud en så allvarsam sak, att, om detta tillstånd skall räcka längre, dess

*Interpellation  
i fråga om  
hinder för  
kreatursexport.*

*Interpellation  
i fråga om  
hinder för  
kreatursexport.  
(Forts.)*

verkningar med nödvändighet måste framkalla betydlig skada för hela landet. Som en fördelaktig afsättningsort för våra djur har England varit vår bästa marknad och dernäst Norge. Det är lätt att förstå, att England, som nog har sig bekant det norska importförbudet, ej skall finnas villigt att öppna sin marknad för oss, så länge vi äro afstängda från vårt granland Norge. Då sålunda aflysandet af det norska kreatursimportförbudet skulle underlätta möjligheten för oss att komma till den engelska marknaden, är det för vårt land af stor vikt, att detta förbud, som efter min åsigt ej står i öfverensstämmelse med mellanrikslagens första paragraf, upphör, och då det gäller ett stort svenskt intresse, så vågar jag anhålla om kammarens medgifvande att få framställa den frågan till herr statsrådet och chefen för civildepartementet:

”Hvilka åtgärder har herr statsrådet och chefen för civildepartementet vidtagit eller ämnar herr statsrådet vidtaga, för att detta norska importförbud måtte upphöra?”

Herr talmannen: Någon framställning till kammaren i anledning af den nu gjorda interpellationen torde icke vara erforderlig.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 30, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel;

n:o 33, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

n:o 35 a, i anledning af gjorda framställningar angående pensioner och gratifikationer till tjenstemän, underbefäl och arbetare vid statens jernvägsbyggnader;

n:o 85, i anledning af gjorda framställningar i fråga om uppförande af nya kasernetablissemang m. m.;

n:o 86, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att bilda egna jordbruk;

n:o 99, om anslag dels till nya byggnader vid statens jernvägs- trafik, dels ock till rörlig materiel vid statens jernvägar;

n:o 100, angående de i 63 § regeringsformen föreskrifna kreditivsummor;

n:o 101, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om anslag till förvärfvande för statens samlingar af vissa föremål ur konstsamlingen å Finspong;

n:o 102, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra militiebostället  $1\frac{1}{4}$  mantal Öjeby n:o 1 eller Gran i Norrbottens län;

n:o 103, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordsafsöndring från indragna militiebostället Harby n:o 1 i Stockholms län;

n:o 104, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förvärfvande för statens räkning af vissa enskilda jernvägar;

n:o 105, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverflyttning till allmänna indragningsstaten af åtskilliga lärares aflöning samt rörande understöd åt extra ordinarie lärare vid allmänna läroverken under förfall på grund af sjukdom; samt

n:o 106, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till krigsskolan & Karlberg af dervarande värdshus och markeribyggnad;

dels ock till Riksdagens skrivelser till fullmäktige i riksgäldskontoret:

n:o 107, om ändring af § 4 i gällande stadgar för Riksdagens bibliotek; och

n:o 108, angående ändringar i gällande aflöningsstat vid riksgäldskontoret samt förhöjning af anslaget för extra arbeten m. m. inom samma kontor.

---

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

---

Justerades elfva protokollsutdrag för detta sammanträde.

---

Kammaren åtskildes kl. 1,28 e. m.

In fidem  
*A. von Krusenstjerna.*

---

**Onsdagen den 9 maj, e. m.**

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

---

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande och memorial:  
n:o 78, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva; och  
n:o 80, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret; samt  
bevillningsutskottets betänkande n:o 33, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande.

---

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 35, till Konungen, angående reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

---

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:  
n:o 109, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser i fråga om beloppet af den afgift, som bör för denaturering af bränvin erläggas;  
n:o 110, angående villkoren för försäljning af bränvin; samt  
n:o 111, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ny förordning angående mantalsskrifning.

---

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial:  
n:o 81, angående aflöningen vid innevarande riksdag för de hos kamrarne samt de ständiga utskotten och i Riksdagens kansli anstälde tjänstemän;  
n:o 82, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för riksgäldskontoret; och  
n:o 83, angående den nya riksstaten; samt  
Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 16, i anled-

ning af väckt motion om underdånig hemställan till Kongl. Maj:t om riksdagens afslutande.

---

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

---

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

---

Kammaren åtskildes kl. 7,18 e. m.

In fidem  
*A. von Krusenstjerna.*

---

## Torsdagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

---

Justerades protokollet för den 3 i denna månad.

---

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

---

*Svar å interpellation i fråga om hinder för kreaturs-export.*

Herr statsrådet Groll erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman, mine herrar! Med anledning af den interpellation herr af Burén i går framstälde inom denna kammare ber jag att få yttra några ord. Herr af Burén frågar, hvilka åtgärder chefen för civildepartementet vidtagit *eller* ämnar vidtaga för att det norska förbudet mot import af svenska kreatur till Norge måtte upphöra.

Förbudet i fråga meddelades den 31 oktober 1892 med anledning af den då i Malmöhus län utbrutna mul- och klöfsjukan.

Hvad nu första delen af interpellantens fråga beträffar, eller hvilka åtgärder som vidtagits för att få förbudet upphäfdt, anhåller jag att för tiden från och med den 2 juni 1893, då Sverige förklarades af våra myndigheter fritt från sjukdomen, och till den 8 januari 1894 få åberopa den utredning, som förekommer i mitt anförande till statsrådsprotokollet för nämnda dag, hvilket protokoll med regeringens begifvande blifvit i pressen offentliggjordt och in extenso finnes intaget i Post- och Inrikes tidningar för den 12 sistlidne januari. Då jag antager, att dess innehåll är för interpellanten och för allmänheten känt, förmodar jag, att herr af Buréns interpellation hufvudsakligen afser hvad som efter den tiden i saken åtgjorts.

Nämnda statsrådsprotokoll öfversändes af mig till chefen för det norska departementet för det Indre med särskild anhållan, att med afseende å vigten af förbudets snara upphäfvande han behagade befordra detta ärende till så skyndsam behandling som möjligt. Den 22 februari i år inkom norska regeringens svar, som var afböjande. Men då hade på en af de förut af mul- och klöfsjuka angripna gårdarne i Malmöhus län, nemligen Harlösa, å nyo visat sig en sjuklighet hos kreaturen, som af länsveterinären förklarades vara mul- och klöfsjuka, hvarför också länsstyrelsen förklarar gården och kringliggande gårdar smittade af dylik sjukdom.

Om förloppet af denna sak och om huru de underordnade veterinärerna voro af olika meningar rörande sjukdomens verkliga art behöfver jag icke tala, då handlingarna blifvit i tryck utdelade till Riksdagens ledamöter. Jag erinrar endast derom, att först den 9 sistlidne mars blef genom medicinalstyrelsens då — efter vidlyftiga undersökningar och särskilda experiment — afgifna förklaring konstateradt, att sjukdomen icke varit mul- och klöfsjuka.

Emellertid hade på grund af ifrågavarande sjukdomsfall Tyskland meddelat importförbud för lefvande kreatur från Sverige, hvilket förbud ännu icke återkallats oaktadt föreställningar och oaktadt Tyskland fått del af medicinalstyrelsens förklaring. Likaså vidhålla England och Danmark sina sedan 1892 gällande importförbud.

I nådiga kungörelsen den 1 maj 1885 angående hvad iakttagas bör till förekommande af smittosamma husdjurssjukdomars införande i riket är stadgadt, att utrikes land eller del deraf, som blifvit förklaradt smittadt, skall fortfarande såsom sådant anses, intill dess det af kommerskollegium genom kungörelse förklarats från sjukdomen fritt. Kungörelse härom må af kollegiet utfärdas, derest landet eller landsdelen varit förklaradt smittadt af mul- och klöfsjuka, när två månader förflutit från det sjukdomen å orten fullständigt uppbört.

Huru skulle nu Sverige förfarit, om mul- och klöfsjuka förekommit i Norge under några månader i slutet af år 1892 och de första månaderna af år 1893, samt, efter någon tids afbott, å nyo hos kreaturen på en af de förut angripna gårdarne visat sig en sjuklighet, som af behörig underordnad veterinär förklarats vara mul- och klöfsjuka? Jo, Sverige hade förklarats Norge smittadt och meddelat införsel förbud i afseende å djur, som kunnat af sjukdomen angripas.

Om derefter underordnade veterinärmyndigheter fortfarande vidhållit sin mening om sjukdomens verkliga beskaffenhet, men slutligen norska regeringens veterinärkonsulent förklarats sjukdomen icke vara mul- och klöfsjuka — hvad hade vi då gjort? Jo, jag för min del åtminstone hade icke ansett mig kunna tillstyrka upphäfvande af importförbudet förrän två månader förflutit från det ett sådant förklarande skett.

Det var, såsom jag nämnde, den 9 mars vår medicinalstyrelse meddelade sitt förklarande. Först med denna dag hafva två månader från den dagen gått till ända.

Hvad nu vidkommer senare delen af herr af Buréns fråga eller hvilka åtgärder jag ernar vidtagna för att importförbudet måtte upphöra, så beder jag herr interpellanten vara förvissad om att jag, med hänsigt till denna frågas stora betydelse för jordbruket, skall fullfölja mina bemödanden att söka få förbudet upphäfdt icke blott i Norge, utan äfven i Tyskland, England och Danmark. Men om utsigterna för det ena eller det andra förbudets snara upphäfvande kan jag på frågans nuvarande ståndpunkt icke uttala någon mening.

Herr af Burén: För de upplysningar, som herr statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet med anledning af min i går gjorda framställning behagat meddela, får jag till herr statsrådet framhära

*Svar å interpellation i fråga om hinder för kreatursexport.*  
(Forts.)

min tacksamhet, och kan jag ej annat än önska, att herr statsrådets bemödanden att till landets fromma ordna denna utomordentligt viktiga fråga måtte få en god utgång. Jag tillhör en provins, hvars ekonomiska lifsintressen häraf på det lifligaste beröras, och att samma intressen förefinnas i hela mellersta och norra Sverige och i synnerhet i gränsprovinserna till Norge tror jag mig veta. Derför är det en god sak att vi vid vår hemkomst till landsorterna från riksdagen kunna lugna och svara alla dem, som lida af detta importförbud, att frågan ligger i så goda händer som den nu gör hos herr statsrådet och chefen för civildepartementet och utgör föremål för herr statsrådets synnerliga uppmärksamhet.

---

Vid föredragning af statsutskottets nedannämnda, under gårdagen bordlagda utlåtande och memorial:

n:o 78, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva,

n:o 80, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret,

n:o 81, angående aflöningen vid innevarande riksdag för de hos kamrarne samt de ständiga utskotten och i Riksdagens kansli anstälde tjänstemän,

n:o 82, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för riksgäldskontoret; samt

n:o 83, angående den nya riksstaten,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkannden hemställt.

---

Vid föredragning af bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda betänkande n:o 33, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda betänkande hemställt.

---

Vid föredragning af sammansatta banko- och lagutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

---

Vid föredragning af lagutskottets sistlidne dag bordlagda memorial n:o 74, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut med förledning af utskottets hemställan i dess utlåtande n:o 70 öfver Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884, biföll Första Kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

---

Vid föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 16, i anledning af väckt motion om underdånig hemställan till Kongl. Maj:t om riksdagens afslutande, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 8 och 9 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utfärdande af bestämmelser rörande undersökning af sinnessjuka m. m.

*Om bestämmelser rörande undersökning af sinnessjuka m. m.*

Herr Almén: Jag är icke okunnig om, att kammaren vid denna tid är otålig och ogerna hör, att någon yttrar sig, då många ärenden äro oafslutade och riksdagen snart skall afslutas, men uti ifrågavarande motion förekomma uppgifter af så vilseledande beskaffenhet, att desamma, om de icke bemöttes, skulle kunna tagas för sanning och kunna föranleda missförstånd hos en i frågan okunnig allmänhet och en viss misstro mot hela hospitalsväsendet, hvilket allt vore ett mycket beklaga. Af denna anledning nödgas jag begära litet uppmärksamhet.

Ifrågavarande motion utmärker sig först för en genomgående misstro till läkarnas *förståndsskärpa, samvetsgrannhet* och *heder*. Lyckligtvis torde motionären vara ensam om sin uppfattning. Icke heller behöfver jag här i denna kammare försvara Sveriges läkare.

Vidare utmärkes motionen af en illvillig kritik mot medicinalstyrelsen, men dervid har medicinalstyrelsen redan hunnit blifva så van, att jag ej vidare bekymrar mig derom.

Slutligen röjer motionen en så stor okunnighet om hospitalstadgans föreskrifter och särskildt dessas tillämpning, att motionären, innan han uppträdde såsom reformator, synes hafva behöft taga närmare kännedom om hospitalen och den sjukvård, som der lemnas.

Jag öfvergår nu närmare till saken och vänder mig då först mot motionärens påstående, att de föreskrifter, som finnas för sinnessjukes *intagning* på hospital, skulle vara *otillräckliga* — och lemna *dåligt eller intet rättsskydd*. Medicinalstyrelsen klandras naturligtvis äfven härför, ehuru den endast undantagsvis har med dessa frågor att skaffa. Motionären säger, att öfverläkaren härom beslutar enväldigt, och åberopar till stöd derför 15 § i hospitalstadgan, dock tyvärr med uteslutande af de der befintliga orden: *i enlighet med i kap. 3 och 4 bestämda grunder*. Dessa grunder föreskrifva: a) intyg af anförvandter och prest, och af *annan* legitimerad läkare — öfverläkaren gifver aldrig intyg åt patient, som intages vid det hospital, der sjukvården är honom anförtrödd, — b) handlingarna skola visas för direktionen, och framför allt c) öfverläkaren skall så fort ske kan utskrifva patienten, om denne icke befinnes berättigad till hospitalsvård.

Motionären klandrar de nya formulär för dessa intyg, som blifvit utfärdade under detta år, bland annat derför, att deri ej fästes af-

Om bestämmelser rörande undersökning af sinnessjuka m. m.  
(Forts.)

seende vid om patienten är myndig eller omyndig — förgätande att äfven myndig sinnessjuk icke kan taga vård om sig sjelf. Skall man vänta den långa tid, som kan erfordras för att domstol skall förklara en sinnessjuk omyndig, kan denne under tiden hinna blifva obotlig, kanske död. Sådana formaliteter kan man i sanning icke afvakta. Motionären klandrar vidare, att bil. B skall förevisas läkaren, innan han utfärdar bil. A och kan icke begripa detta, ehuru härigenom uppgifterna i bil. B kunna kontrolleras af läkaren. Slutligen klandrar motionären de nya formulären, derför att pastor skall intyga uppgifternas och personernas trovärdighet — med tillägget *så vitt han känner*. Han tycks begära, att pastor skall intyga hvad han icke känner. Ja, anspråken äro stora.

Motionären, som hyser afgjord misstro till läkare och stundom äfven till specialister, tyckes deremot hafva stort förtroende till quasispecialister. Han kan icke inse, att det hvarken i vårt eller något annat land låter sig göra att alltid anskaffa intyg af specialist. Der till kommer, att en sådan fordran är alldeles onödig, ty utom det att intyget är afgifvet af en legitimerad läkare, skola handlingarna granskas af öfverläkaren, som måste anses såsom specialist; vidare skall den sjuke, strax han kommer in på hospitalet, undersökas af öfverläkaren och biträdande läkaren, således af två specialister, af hvilka den sistnämnde är skyldig att inom 8 dagar hafva fullständig sjukjournal färdig. Allt detta hindrar icke motionären att säga på sid. 15:

“Här saknas föreskrift för öfverläkaren att omedelbart efter en persons intagande underkasta honom en grundlig kontrollundersökning. Öfverläkaren kan derför, utan att komma i konflikt med stadgan, låta veckor, ja, månader förflyta utan att förvissa sig om, att det intagningsansökningen åtföljande läkareintyget, på hvilket han litar, är mer än skenbart och formelt riktigt.”

Och ändå besökes den sjuke 2 gånger om dagen af specialister. God sjukvård och betryggande rättsskydd saknas således ej. Anser man åter, att läkarne sakna samvetsgrannhet och heder, samt att många läkare, minst 3, äro i komplott — ja, då kan rättsskyddet blifva dåligt, men då hjälpa icke heller de bästa föreskrifter.

Jag går nu öfver till *utskrifningsfrågan*. Det klagas ofta öfver, att det dröjer allt för länge med de sinnessjukes utskrifvande från hospitalen. Skälen härtill kunna vara a) att många äro obotliga och icke förbättras, b) att äfven, då de förbättras och synas skenbart lugna, fara stundom förefinnas för mord och mordbrand, hvarigenom dessa öfverläkare hafva ett mycket stort ansvar, då de utskrifva personer, intagna för sådana brott. Exempel derpå skulle jag kunna anföra många, men kammaren har icke tid att höra derpå. Ett enda vill jag nämna. En person intogs på hospital för mordbrand. Efter någon längre tid utskrefs han såsom frisk, kom hem, var der bra en tid, försämrades, stängdes in, men stal sig ut och tände eld på en by, kröp in igen, stälde sig oskyldig, men då en oskyldig anklagades, bekände han slutligen. Han intogs åter på samma hospital, uppförde sig mycket väl under *många* år; läkaren sade, att det var den bästa

arbetaren, men han var rädd att skriva ut honom. Jag sade vid några inspektioner: man har icke rättighet att qvarhålla en patient, som är frisk. På min begäran och genom min medverkan skrefs han slutligen ut — för öfrigt skola sådana frågor alltid underställas medicinalstyrelsens pröfning — kom till hemorten, användes såsom lagkunnigt biträde af befolkningen i orten och är lyckligtvis nu död, så att all fruktan är borta, men icke är det roligt för läkaren att utskrifva sådana patienter. Ofvanstående refereras ur minnet.

Ett annat, mycket vanligare skäl, hvarför läkaren icke vågar utskrifva en patient, som af tillfälliga besökande förklaras vara fullkomligt klok, är den för läkaren mycket dyrköpta erfarenheten, att, om en dylik person, som under hospitalets lugna vård deltagar i arbetet och finner sig väl deraf, kommer hem i ett fattigt och olyckligt hem, det icke dröjer länge, förrän han retas af den nyfikna och besvärande påflugenhet, hvarmed han blir bemött, stundom äfven tvingad till arbete, som är för honom olämpligt och motbjudande. Slutligen blir han våldsamt, kommer tillbaka till hospitalet, och sedan kan det dröja årtal, innan han blir lika lugn, som han var, då han skrefs ut förra gången. Sedan öfverläkaren gjort en dylik erfarenhet, drager han sig för — och därför må han icke klandras — att utskrifva en patient, som af mindre sakkunnige anses klok, men som han anser icke utan fara kunna vistas utom hospitalet i saknad af passande vård.

Motionärens mest graverande beskyllning finnes anförd på sid. 1, der han säger: "Vid statsrevisorernas besök å Vadstena hospital år 1887 påträffade de en derstädes intagen person, hvilken varit underkastad observation i  $1\frac{1}{2}$  års tid, utan att ännu frågan angående hans sinnestillstånd blifvit besvarad. Mannen förklarade, att han begått förbrytelsen vid sina sinnens fulla bruk, och utbad sig revisorernas bemedling för att blifva öfverflyttad från dårhuset till straffanstalten." Detta föreföll mig besynnerligt. Jag letade i statsrevisorernas berättelse för åren 1887 och 1888, men fann derom intet ord. Då enligt min erfarenhet statsrevisorerna gerna omtala hvad de sin pligt likmätigt finna anmärkningsvärdt, förundrade mig detta. Jag skref till Vadstena till öfverläkaren och frågade huru saken förhöll sig. Han svarade, att något sådant fall hade han icke hört talas om. Någon sådan patient hade icke funnits der hvarken 1886 eller 1887, men, tillägger han, historien skulle väl hafva någon grund, och uttalar den förmodan, att dermed afses en patient, som intagits icke på profkur, utan på remiss af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, en f. d. marinsoldat, anklagad för stöld, våld och andra grofva brott, som vistats på fattighus men icke kunnat vårdas der, emedan han var våldsamt mot de andra fattighjonerna. Han hamnade på fängelse, visade hot och hämdlystnad mot presterskap och fängelsebetjening och blef slutligen så besvärlig, att läkaren förklarade, att han såsom verkligt sinnessjuk måste remitteras till hospital, dit han kom såsom kriminalpatient, men icke såsom profpatient. På Vadstena hospital visade han sig våldsamt mot betjeningen och ytterst hotfull mot läkarne, rymde till Norge, fängslades och återfördes. Slutligen då hotet mot läkarne gått derhän, att det utföfvade ett ohelsosamt inflytande på de

*Om bestämmelser rörande undersökning af sinnessjuka m. m.*  
(Forts.)

Om bestämmelser rörande undersökning af sinnessjuka m. m.  
(Forts.)

andra patienterna och hindrade patienters förbättring, flyttades han till Kristinehamns hospital. Der lugnade han sig, rymde åter till Norge, och jag tror, att han sedan kommit i kollision med rättvisan någonstades. Om han nu är på hospital, vet jag icke. Då jag icke kunnat upptäcka någon annan patient i Vadstena, som under 1½ år väntat på utlåtande om sin sinnesbeskaffenhet, tillåter jag mig tills vidare anse denna historta uppdiktad, icke i dålig afsigt utan på grund af bristande sakkunskap, och då på en mängd ställen i motionen häraf föranledas svåra beskyllningar mot medicinalstyrelsen, frågas med skäl: hvad förtroende bör man skänka denne riksdagsman, denne motionär?

Jag går nu öfver till eu annan fråga, uti hvilken kanske mängden delar motionärens uppfattning, ehuru han dervid ej skulle vilja använda motionärens ordalag, i händelse tillfälle att uttala sig i ämnet skulle yppas. I fråga om profkuren har nemligen anmärkts, att icke någon maximitid vore för densamma bestämd. Såsom bekant, användes den så kallade profkuren för vissa personer, hvilkas sinnesbeskaffenhet måste undersökas och som därför intagas på hospital, då det ofta inträffar, att fängelseläkaren anser densamma nödvändig, innan utlåtande afgifves, eller då domstolen någon gång beslutar, att en för brott anklagad person skall å hospital intagas, innan målet afgöres. Medicinalstyrelsen anser sig i sådana fall såsom ensam beslutande och vägrar att intaga dylika personer på hospitalen, till dess den fått se handlingarna i målet, emedan erfarenheten visat, att nöjaktigt utlåtande ofta kan afgifvas utan anlitande af någon profkur, hvilket allt gör, att intagning på sådan grund mycket sällan förekommer. Såsom bevis härför kan jag nämna, att den 31 december 1893 funnos å hospital intagna 3,282 patienter; deraf voro 188 kriminalpatienter, men endast 2 patienter intagna på så kallad profkur; och hoppas jag, att om dem utlåtande skall inom en vecka kunna afgifvas. Medicinalstyrelsen söker i det längsta undvika utvägen med profkur, men den måste dock någon gång användas, i synnerhet vid påstådda sinnessjukdomar, eller då man har simulanter för sig. I *vissa* fall tager beklagligen profkuren en mycket lång tid, såsom t. ex. i fråga om fallandesot, en sjukdom, som understundom kan uppträda under sådan form, att personen i fråga faller endast en gång om året. Man måste då afvakta denna tid samt vaka öfver den sjuke natt och dag. I sådana fall kan utlåtandet dröja, men omdömet blir dock slutligen säkert. Utan tvifvel skulle en maximitid kunna bestämmas, inom hvilken utlåtandet öfver kriminalpatienter borde vara afgifvet, och inom 2 å 3 månader kan öfverläkaren och medicinalstyrelsen afgifva ett sådant, men utlåtandet blir då icke så fullständigt, att domaren kan med full säkerhet derpå stödja sin dom; han riskerar å ena sidan att fälla en oskyldig, någon som på grund af sin sinnesbeskaffenhet ej varit för sina handlingar tillräknelig, och å andra sidan att frikänna en brottsling. Det är då frågan, hvilketdera är bäst: att öfverläkaren och medicinalstyrelsen inom en bestämd *kort* tid afgifva ett utlåtande, på grund af hvilket domaren faller en osäker eller möjligen felaktig dom, eller ock att domaren och patienten få vänta? Jag tror, att det icke kan blifva någon tvekan vid valet.

Beträffande de enskilda anstalterna, der möjligen det ekonomiska intresset kan sammanfalla med läkarens, anser jag för min del, att kontrollen bör vara skarp, strängare än hvad som behöfves för hospitalen, och detta så väl angående intagningar som utskrifningar. Men kontrollen är ingalunda slapp i vårt land; skulle den göras väsentligt strängare, dröjer det icke länge förr än de anstalter, som nu finnas i landet, måste sluta, ty de skulle då icke bära sig. Men detta hindrar icke, att kontrollen bör vara skarp, och kan den skärpas, så gerna för mig. Den kontroll, som utöfvas å enskilda sjukhem, kan för öfrigt icke vara så sträng, som den måhända borde vara, ty gifna föreskrifter kunna lätt kringgås äfven beträffande det föreskrifna maximitalet af sinnessjuke patienter. Der kunna nemligen vårdas åtskilliga sinnessjuke under namn af nervsjuke, och gränsen mellan dessa och sinnessjuke är mycket svår att uppdraga. Dessa hem böra derfor inspekteras och kontrolleras, men det kan ej ske genom polismyndigheten. Denna är icke dertill lämplig, ty det är icke fråga om någon polisåtgärd. Helsevårds- och kommunalnämnderna torde dertill vara de lämpligaste; genom sina ordförande böra de kunna inför vederbörande Konungens befallningshafvande rapportera misstänkta fall, hvarigenom man sålunda finge en hjälplig kontroll för billigt pris.

*Om bestämmelser rörande undersökning af sinnessjuke m. m.*  
(Forts.)

Frågar man: hvilken är de svenske läkarnes ställning till frågan, vågar jag icke föra deras talan, men tillåter mig dock uttala den uppfattningen, att de icke hafva det ringaste mot en strängare kontroll. Men hjerta, förstånd och erfarenhet säga dem, att kontrollen icke bör utsträckas derhän, att hospitalen komma att likna fängelser, ty man bör komma i håg, att de äro sjukhus, öppna för dem, som äro berättigade att der intagas, medan dessa ännu kunna botas, ty hvad hade de sjuke eljest der att göra? Patienterna böra intagas i sjukdomens början och för många eller onödiga formaliteter dervid icke uppställas, emedan den bästa tiden för botandet då kan gå till ända. Faran är icke den, att friske tagas in på dessa anstalter. Finnes någon fara i den vägen, så är det genom desse simulanter, som frukta svårt straff för något af dem begånget brott och därför så länge som möjligt fortsätta med sin förställning, ehuru detta sällan lyckas. Mig veterligt finnes icke något hospital i riket, der icke de utskrifvas, som antagas vara *friska*, och för hvilka en fullt passande vård i hemmen kan beredas. Deremot tror jag mig kunna uttala de svenske läkarnes uppfattning, att de skulle tacka Gud, om de sluppe utfärda intyg, berättigande till inträde å hospital, ty detta medför ett stort ansvar, och huru läkaren än gör, medför det oförtjent klander och förtal.

Det sista årets erfarenhet torde också medföra den sorgliga följden, att läkarne endast af nödtvång och till stor tunga för allmänheten komma att utfärda dessa intyg. I min ställning får jag redan nu mycket ofta höra klagas öfver svårigheten att få patienter intagna på hospital, och det på grund af de många formaliteterna.

Förslaget till nuvarande hospitalsstadga utarbetades af sakkunnige män, kände för varm menniskokärlek, nemligen herrar Huss, Kjellberg, Hallin, Almqvist och Billbergh. Stadgan medgifver ock god vård och betryggande rättsskydd åt alla, hvilket icke hindrar, att den kan för-

Om bestämmelser rörande undersökning af sinnessjuka m. m.  
(Forts.)

bättras. Mätte försök dermed ske, ju förr dess hellre, på det att misstro till hospitalsväsendet ej må utspidas och rotfästas hos en på detta område okunnig allmänhet. För min del önskar jag därför lifligt, att Kongl. Maj:t ville låta revidera gällande hospitalsstadga genom lämpliga personer, läkare och *jurister*, ty dessa båda tillsammans torde kunna tillse, att å ena sidan det säkraste rättsskydd tillförsäkras den enskilde, och å andra sidan, att hospitalen allt framgent må vara sjukhus, der de sinnessjuka, som ej kunna vårda sig sjelfva, må erhålla behöflig vård, och att sådan må stå dem öppen vid sjukdomens början, medan de ännu äro botliga.

Jag vågar icke längre upptaga kammarens tid. Jag har varit tvungen att lemna dessa upplysningar i frågan. Motionärens förslag finner jag icke förtjena afseende. I Andra Kammarens tillfälliga utskotts betänkande finnas åtskilliga punkter, som tilltala mig, under det andra i praktiken icke torde kunna tillämpas; särskildt är jag med utskottet af olika mening derom, att ledamöterna i hospitalsdirektionen skulle åläggas kontrollera icke blott intagningshandlingarna, utan ock de sjukas sinnesbeskaffenhet. Dertill äro de enligt min åsigt inkompetente. Redan nu får man söka efter personer, som vilja ingå i hospitalsdirektioner; det är ett lönlöst uppdrag, ofta otacksamt och förenadt med ansvar, som yrkas af kammarrätten i fråga om hvarje liten försumlighet, som kan upptäckas vid granskning af räkenskaperna. Har någon försummelse blifvit begången, ådömes direktionen ersättningskyldighet, och huru det sedan går hos Kongl. Maj:t, är mycket ovisst. Att då jemte granskningen af intagningshandlingarna ålägga dem det ännu kinkigare uppdraget att granska de sinnessjukas tillstånd och derigenom tvinga dem att uppträda mot öfverläkaren, kan jag icke tillstyrka.

Jag ber om ursäkt, att jag upptagit kammarens tid. Jag instämmer med utskottet och hemställer, att motionen måtte lemnas utan afseende.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

---

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

n:o 113, till Konungen, med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning, och

n:o 114, till fullmäktige i riksbanken, med öfverlemnande af bankoreglementet.

---

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 19, angående ändring af 51, 63, 74, 91, 93 och 95 §§ rege-

ringsformen samt 6, 13, 15, 16, 22, 25, 28 och 71 §§ riksdagsordningen;

n:o 20, angående förslag till ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen;

n:o 21, rörande dels ändring af 23 § i förordningen om kyrkostämman m. m. den 21 mars 1862, dels ock tillägg till 25 § 3 mom. i förordningen angående kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863;

n:o 22, angående lag om enskild själavård m. m.;

n:o 23, angående upphäfvande af föreskriften i 27 § disciplinstadgan för krigsmagten den 7 oktober 1881;

n:o 24, om ändring af 4 kap. 10 § strafflagen och 35 § strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881;

n:o 25, om dels ändrad lydelse af 17 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875, dels ock upphäfvande af gällande stadganden om förnyadt uppläsande i kyrka af vissa äldre författningar;

n:o 26, om ändrad lydelse af 99 § utsökningslagen;

n:o 27, om ändrad lydelse af 49 § i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871;

n:o 28, om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken;

n:o 29, om tillägg till 26 § 1 mom. i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster den 26 oktober 1883;

n:o 30, om förvärfvande och förlust af medborgarerätt;

n:o 31, angående främmande trosbekännares öfvergång till svenska kyrkan;

n:o 32, om tillägg till 1 kap. 6 § giftermålsbalken;

n:o 33, om lagstiftning rörande byggande och underhåll af utfarts- och byvägar;

n:o 34, angående kungörelsens uppläsande i kyrka;

n:o 35, om ändrad lydelse af 10 kap. 5 § strafflagen;

n:o 36, om ändrad lydelse af 227 § sjölagen;

n:o 37, angående ändrad lydelse af 25 § 1 mom. i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

n:o 38, angående tiden för allmänna författningars trädande i kraft;

n:o 39, om ändring af 12 kap. 3 § kyrkolagen;

n:o 40, angående kyrkovårdars tillsättande på viss tid; samt

n:o 41, om skyldighet för svensk domstol att upptaga sjöförklaring och verkställa undersökning angående sjöolycka, som drabbat fartyg från annat land än Sverige eller Norge.

---

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

---

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 115, angående statsregleringen för år 1895 och sättet för anvisande af vissa anslagsbelopp;  
n:o 116, med ny riksstat; samt  
n:o 117, angående upprättadt nytt reglemente för riksgäldskontoret.

---

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 118, till Konungen, angående skyldighet för embets- och tjänstemän att i vissa fall anlita riksbanken m. m.

---

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till kammarens skrivelse till Konungen med anmälan om ledigheter inom kammaren, hvilka skola innan nästa lagtima riksdag genom val fyllas.

---

Justerades ytterligare två protokollsutdrag för denna dag.

---

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 112, till Konungen, angående riksdagens avslutande. Protokollsutdrag härom justerades.

---

På hemställan af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

---

Kammaren åtskildes kl. 3,52 e. m.

In fidem  
*A. von Krusenstjerna.*

---

## Fredagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,<sup>30</sup> e. m.

---

Justerades protokollet för den 4 i denna månad.

---

Tillkännagafs, att Kongl. Maj:t låtit genom offentligt anslag bjuda och kalla Riksdagens samtliga ledamöter att lördagen den 12 innevarande månad efter förrättad gudstjenst sig å rikssalen infinna för att inhemta Kongl. Maj:ts svar å Riksdagens skrivelser den 7 sistlidne mars angående af Riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar samt derefter, enligt 36 § riksdagsordningen, af Kongl. Maj:t i nåder hemförlofvas.

Herr talmannen meddelade, att morgondagens sammanträde komme att börja kl. 10,<sup>30</sup> f. m., äfvensom att anslag före kl. 2 e. m. denna dag utfärdats om nu pågående sammanträdes fortsättande kl. 7 på aftonen.

---

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 120, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva;

n:o 121, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i förordningen angående mantalspenningars utgörande den 24 april 1863; samt

n:o 129, angående beräkningen af statsverkets inkomster.

---

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 122, angående bevillning af fast egendom samt af inkomst;

n:o 123, med begäran om utredning angående ändamålsenligheten af grunderna för nu gällande lagstiftning om beskattning af hvitbetssockertillverkningen;

n:o 124, angående tullbevillningen; samt

n:o 128, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ny förordning angående stämpelafgiften.

---

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 125, i anledning af väckta motioner ej mindre om ändring af dels vissa paragrafer i 17 kap. rättegångsbalken, dels 2 § i 23 kap. rättegångsbalken, dels 2 § i 1 kap. rättegångsbalken och dels

9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den 17 maj 1872, än äfven om antagande af lag om sakkunniga biträden åt domstolarne;

n:o 126, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 44 med förslag till lag angående ändrad lydelse af 9 kap. 4 § ärfdabalken, lag angående värdering af död mans bo och lag angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden den 16 juni 1875; och

n:o 127, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 47 med förslag till förordning om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

---

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag dels till Riksdagens skrifvelse, n:o 119, till Konungen, om utredning rörande bolags förvärf af jordegendom i vissa delar af landet m. m., dels ock till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 42 och 43, angående statsregleringen;

n:o 44, angående dels ändring af 1 kap. 2 § rättegångsbalken, dels ock ändrad lydelse af vissa §§ i kommunallagarne;

n:o 45, angående beräkningen af riksgäldskontorets utgifter och inkomster;

n:o 46, angående ändring i förordningen om utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864;

n:o 47, om tillägg till lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889;

n:o 48, om ändring af 20 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875;

n:o 49, angående ändring i 32 § värnpligtslagen;

n:o 50, angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen om lands- ting den 21 mars 1862;

n:o 51, angående disposition af besparingarna å hufvudtitlarne;

n:o 52, angående ecklesiastik boställsordning;

n:o 53, angående föreskrifter i syfte att vid verkställande af frihetsstraff tillämpa s. k. vilkorlig frigifning; samt

n:o 54, om uppskof i vissa fall med tillämpning af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891.

---

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde.

---

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

---

**Fredagen den 11 maj, e. m.**

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag  
dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:  
n:o 130, angående upphäfvande af cirkuläret den 14 juni 1820  
om förbud mot skådespels uppförande å vissa dagar,  
n:o 131, angående ändring af inträdesfordringarna till allmänna  
läroverkens lägsta klass,  
n:o 132, om upphäfvande af bestämmelser, hvarigenom tillträde till  
tekniska högskolan eller tillstånd att undergå prof för erhållande af  
rättighet att antaga medhjelparetjenst hos tandläkare göres beroende  
af konfirmation eller nattvardens begående, samt  
n:o 133, angående val af deputerade att delta i invigningen af  
norra stambanan mellan Vännäs och Boden;  
dels ock till paragrafer i riksdagsbeslutet:  
n:o 55, om ny förordning angående mantalsskrifning,  
n:o 56, angående bestämmelser i fråga om beloppet af den afgift,  
som bör för denaturering af bränvin erläggas,  
n:o 57, angående vilkoren för försäljning af bränvin,  
n:o 58, angående kreditivsummorna,  
n:o 59, angående fortsatt utveckling af statens telefonväsende,  
n:o 60, angående anskaffande af ny, rörlig materiel vid statens  
jernvägar,  
n:o 61, angående statsregleringen,  
n:o 62, angående åtskilliga på grund af 89 § regeringsformen  
väckta frågor,  
n:o 63, i fråga om ny förordning angående stämpelafgiften,  
n:o 64, angående tullbevillningen,  
n:o 65, om utredning angående ändamålsenligheten af grunderna  
för nu gällande lagstiftning om beskattning af hvitbetssockertillverk-  
ningen,  
n:o 66, angående utarbetande af nytt förslag till lag om bevisning  
inför rätta,  
n:o 67, angående bevillning af fast egendom samt af inkomst,  
n:o 68, angående ändrad lydelse af 9 kap. 4 § ärdabalken,  
värdering af död mans bo och ändrad lydelse af 1 § i förordningen  
angående särskilda protokoll öfver lagarter, inteckningar och andra  
ärenden den 16 juni 1875,  
n:o 69, om framläggande af förslag till ändrad lagstiftning an-  
gående riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna,

n:o 70, om ändrad lydelse af vissa §§ i grufvestadgan den 16 maj 1884,  
n:o 71, angående reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning, samt  
n:o 72, angående skyldighet för embets- och tjänstemän att i vissa fall anlita riksbanken m. m.

Härefter justerades ett protokollsutdrag i ämnet.

---

Kammaren åtskildes kl. 7,<sup>10</sup> e. m.

In fidem  
*A. von Krusenstjerna.*

---

## Lördagen den 12 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 10,<sup>30</sup> f. m.

---

Justerades protokollen för den 5 i denna månad.

---

Herr talmannen och kammarens ledamöter afgingo kl. 10,<sup>50</sup> f. m. till Storkyrkan, der riksdagspredikan hölls af pastorsadjunkten i Jakobs och Johannes församling Ax. Rietz. Efter gudstjenstens slut begaf kammaren sig till rikssalen, der jemväl Andra Kammaren infann sig. Sedan herr statsrådet och chefen för civildepartementet Groll uppläst Kongl. Maj:ts nådiga förordnande för hans excellens herr statsministern Boström att å Kongl. Maj:ts vägnar ej mindre meddela Riksdagen Kongl. Maj:ts svar uppå Riksdagens skrifvelse den 7 sistlidne mars, angående af Riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar, än äfven afsluta riksdagen, blef det skriftligen affattade nådiga svaret af hans excellens herr statsministern uppläst och öfverlemnadt till herrar talmännen. Sedan härefter talmännen, hvar för sig, framfört kammarnes undersåtliga välönskningar, och riksdagsbeslutet blifvit af herr statsrådet och chefen för civildepartementet uppläst, förklarade, å Kongl. Maj:ts vägnar, hans excellens herr statsministern 1894 års lagtima riksdag vara afslutad.

---

Efter det kammarens ledamöter återkommit till samlingsrummet och der intagit sina platser, framträdde herr von Ehrenheim till talmansbordet och yttrade: Mine herrar! Våra arbeten äro nu avslutade, och för mig återstår ingenting annat än att framhålla min tacksamhet för den välvilja, som alltid från kammarens ledamöter kommit mig till del, och uttala min förhoppning att fortfarande få vara i deras vänskap innesluten.

Detta tal besvarades af herr Stråle i följande ordalag: Första Kammaren har städse haft den lyckan att, vid riksdagens slut, de sista ord som uttalas i kammaren utgöras af den upprigtigaste tacksägelse till kammarens talmän; och för visso finnes det icke en ledamot af kammaren, som icke med mig instämmer, då jag nu till Eder, herr von Ehrenheim, hembär vårt varmaste tack för det utmärkta sätt och skicklighet samt för den osparda möda, hvarmed I ledt våra förhandlingar, äfvensom för det tillmötesgående, hvilket kommit en hvar af oss till del; och hoppas vi, att kammaren vid nästa riksdag får emottaga Eder på den viktiga plats I så värdigt beklädt.

På det hjertligaste anhålla vi att städse få vara inneslutna i Eder vänliga hägkoust.

---

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,10 e. m.

In fidem  
*A. von Krusenstjerna.*

---